

Lehce a vtipně o smrti

A2 kulturní týdeník | 6.2.2008 | autor: Joanna Derdowska

Mandaríni Stanislava Komárka

Mandaríni jsou v pořadí třetí beletristickou knihou Stanislava Komárka, který je kromě toho známý jako autor naučných publikací, několika svazků esejů i jedné básnické sbírky. Děj zahrnuje období mezi léty 1989 a 2001, jehož kulturně-politické proměny jsou pestrým pozadím pro překvapující události ze života takzvaných intelektuálních kruhů, které zde zastupuje hlavní hrdina, mladý sinolog. Příběh sleduje jak politické rošády na výnosných institucionálních pozicích, tak bizarní profesorské záliby a rozmary či přibližlé vtípky mladých doktorů, přičemž demaskovány jsou i proměnlivé vědecké módy. S jistým opovržením je komentována například mohutná vlna zájmu o genderovou problematiku (paradoxně se však v osudech hlavní postavy výrazně projeví transsexualita i fakt, že pohlaví je možné poměrně jednoduše změnit). Mýlil by se však ten, kdo by soudil, že se jedná o prostý společenský román.

Mayovka z jižních Čech

Vyprávění ani na chvíli neopouští osobitý, ironický smysl pro humor a zároveň klade důraz na absurditu dokonce i v těch nejdramatičtějších situacích. V četných slovních hříčkách a svébytné etymologii jiskří decentní erudice, přičemž uplatnění zde nachází také autorova záliba v přírodovědných detailech a zoologických ukázkách: představený svět obývá nejen běžně známé zvířectvo, ale také fantaskní druhy, jako třeba čínská inteligentní kachna-kvítek, komunikující se svým pánem pomocí kreslených japonských znaků, či hominidní domácí mazlíčci démonopitekové.

Významné jsou v textu také projevy magického myšlení. Důraz je kladen na význam snů, přítomná je přiznaná nebo nepřiznaná víra v magické analogie a souvislosti, hrdinové procházejí rozmanitými obřady a rituály, například aplikací magických hub (a to nejen těch halucinogenních). Takové uvažování u představitelů euroatlantické civilizace v poslední dekádě 20. století nevyžaduje obsáhlejší autorský komentář, aby se mohlo chápat jako ilustrace antropologie současnosti. Tento naučný podtext není ani příliš skrýván: samotní hrdinové jsou v románu explicitně označeni jako zájemci o kulturní antropologii, když se během příhody v Petrohradě dostanou do úzkých kvůli přílišnému zájmu o tamní domorodce.

V kaleidoskopu zachycených jevů nechybějí ani literární odkazy, a to také poněkud nečekané - jako když se například hrdinové vydají na návštěvu za stále ještě žijící Annou proletářkou. Skrze neznámou mayovku, kterou si čte hlavní hrdina, se dostáváme i do zákulisí dějin české literatury, a to přímo do rodinného sídla Boženy Němcové.

Naivní vypravěč a smrt

Stanislav Komárek už potřetí vytvořil svět, jehož hlavní hybnou silou je vypořádávání se s osudem. Tentokrát byl větší význam položen ne na mlýn velkých dějin a jejich dopad na individuální osud, jak tomu bylo v několikagenerační sáze *Černý domeček* (Petrov, Brno 2005), ale spíše na fátum menšího, osobního formátu. Opakujícím se tématem je v Mandarínech také smrt, která je zde ve většině případů náhodná, předčasná a překvapivá. Od jednotlivých příběhů vypovídajících o smířování se s ní pak vede cesta k jejímu univerzálnímu pojetí, což z knihy činí zvláštní memento.

Příznačnou polohu Komárkových románů určuje také jejich nezaujatý, chvílemi dokonce naivní vypravěč, který se zálibou popisuje i zdánlivě očividné kulturní souvislosti z distancovaného pohledu dítěte či mimozemšťana, nebo možná z perspektivy onoho antropologa současných světů. Tato optika může být čtenáři známá nejen z předchozích autorových knih, ale také například z tvorby Patrika Ouředníka (Europeana, 2002) či z širšího kontextu v poněkud odlišné formě z knihy *Vzpomínám si* (Je me souviens, 1978) Georgette Pereca.

Trochu nadbytečný se zdá jedině doslov, v němž autor předem odpovídá na případné námitky kritiků. Je sice napsán stejně půvabně a vtipně jako zbytek románu, ale působí příliš dojmem jakéhosi sebeospravedlnění. Kromě toho, že se zde nachází několik klíčů k porozumění příběhu (zřejmě pro případ, že by čtenáře nebo kritika nenapadlo, o čem kniha je), a že v dějinách světové literatury už vznikly alespoň dva romány stejného názvu, v interpretační nápovědě Komárek také tvrdí, že román nemá rychlý dějový spád. Dojem tempa bude však nejspíše záležet na individuálním čtení - možná že se děj nevyvíjí jako v akčním filmu, ale postavy prožívají zásadní zvraty v poměrně rozmanitém prostředí (Německo, Čechy, Rusko, Čína...). Snahu vysvětlit rozdíl mezi aktuálním a fiktivním světem omlouvá dohad, že by snad příjemné žánrové propojení Komárkovy esejistické a románové tvorby mohlo otupit čtenářovu soudnost.

Autorka je bohemistka.